

39. Vet aquí que una vegada...

Què passa quan canvies el sexe als personatges d'una història coneguda?

Temes	Democràcia, Discriminació, Igualtat de gènere
Nivell de dificultat	Nivell 2
Edat recomanada	7-13 anys
Temps estimat	40 minuts
Grup	5-15 infants
Tipus d'activitat	Explicació d'un conte i debat
Resum	Explicar un conte reformulat amb la inversió del sexe dels personatges, i a partir d'aquí s'enceta un debat sobre els estereotips de gènere.
Objectius	<ul style="list-style-type: none"> • Reconèixer els rols i les característiques de gènere estereotipats en històries i en la vida quotidiana. • Debatre els rols de gènere tradicionals i no tradicionals. • Promoure la igualtat de gènere.
Preparació	• Reescrivim una història coneguda (p. ex. novel·la, conte, pel·lícula) que no sigui més llarga de 10 minuts invertint el sexe de la majoria dels personatges; si és necessari, es poden canviar també els noms i altres detalls. Cal escollir una història amb personatges dels dos sexes que es comportin d'una manera tradicional (vegeu l'exemple del conte de La Ventafocs invertit).
Material	• Paperògraf i bolígrafs

Instruccions

1. Demanem als infants que seguin còmodes en un cercle. Explicuem-los que els llegirem una història que han d'escoltar atentament per si hi troben res d'estrany. Els llegim la història modificada. Ens aturem de tant en tant per demanar, «Noteu alguna cosa estranya a la història?». Un cop tot els infants han entès la inversió de papers, pot no ser necessari acabar de llegir tota la història, o pot ser que decidim saltar directament al final.
2. Parlem sobre la història amb preguntes com ara:
 - a. Us ha agradat el conte?
 - b. Hi heu trobat res d'estrany?
 - c. En quin moment us heu adonat que hi havia quelcom d'estrany? Demaneu exemples.
3. Fem notar que, quan una cosa ens sembla estranya, és perquè divergeix de la nostra experiència i expectatives habituals. Demanem als infants característiques d'activitats que considerin típiques dels nois/homes i de les noies/dones en la seva vida quotidiana. Fem una llista amb els seus suggeriments en una graella com la següent:

Graella 1 - Rols de gènere estereotipats

	HOMES / NOIS	DONES / NOIES
CARACTERÍSTIQUES HABITUALS	Curiosos, llestos, descarats, sorollosos, aventurers, agressius, ambiciosos, porten el cabell curt.	Educades, sensibles, tranquil·les, considerades vers les altres persones, tímides, tafaneres, obedients, porten vestits, porten el cabell llarg.
ACTIVITATS HABITUALS	Els agraden els esports, es ballen, van a treballar, prenen la iniciativa, condueixen camions.	Es queden a casa, fan les feines de casa, ploren amb facilitat, tafanegen, els agrada la roba bonica, els fan por les bestioles.

ASSOCIACIÓ D'EDUCADORS EN DRETS HUMANS
Impressió amb finalitat educativa descarregada
des del web aheadedu.org/PetitCompass

4. Parlem de la graella:
 - a. Comparem la graella amb la versió tradicional del conte. Els personatges tenen característiques i fan activitats habituals (p. ex. la Ventafocs es queda a casa, plora, l'exploten i li donen roba bonica, mentre que el príncep pren la iniciativa per trobar una esposa i executa un pla intel·ligent per trobar la Ventafocs)?
 - b. Preguntem als infants si se'ls acudeixen altres contes en què els personatges tinguin aquestes característiques típiques i activitats habituals. Fem una llista amb aquests personatges a mesura que els vagin mencionant i demanem als infants que expliquin el perquè dels seus suggeriments.
5. Aquestes característiques i activitats són les típiques per als nois/homes i noies/dones reals d'avui en dia?
 - a. Fem una graella com la que apareix a continuació i demanem als infants que hi apuntin les seves observacions de comportaments poc habituals, primer les del conte invertit i després les de la seva vida real.

Graella 2 - Rols de gènere no estereotipats

	HOMES / NOIS	DONES / NOIES
CARACTERÍSTIQUES HABITUALS	Al conte: necessita ajuda. A la nostra experiència:	Al conte: dirigeix, llesta. A la nostra experiència:
ACTIVITATS HABITUALS	Al conte: plora, fa les feines de casa, vol unes sabates boniques, es queda a casa. A la nostra experiència:	Al conte: busca un marit de forma activa, n'organitza la cerca. A la nostra experiència:

6. Parlem sobre ambdues graelles i les comparem; preguntem qüestions com ara:
 - a. Coneixeu altres contes en què els personatges tinguin aquestes característiques tan poc habituals i facin activitats tan poc comunes? Fem també una llista amb aquestes idees i demanem als infants que les expliquin.
 - b. Coneixeu cap home o dona real que tingui trets atípics al seu gènere? Demanem als infants que descriguin aquestes característiques i activitats atípiques i per què creuen que ho són.
7. Definim la paraula estereotip i en donem exemples.
8. Demanem als infants que mirin la graella d'activitats i característiques típiques. Demanem que determinin quines de les característiques i activitats són fets biològics sobre els homes i les dones i quines són creences, actituds apreses o estereotips.
9. Destaquem que els rols com guanyar-se el pa, educar els infants i fer les feines de casa són responsabilitats comunes dels homes i les dones. Així com el fet que no hi ha rols atípics, tots i totes podem fer-ho tot, només ens trobem amb què la nostra societat no ens ho ha ensenyat.

Reflexió i avaluació

1. Quan els infants hagin entès el concepte d'estereotips, preguntem qüestions com ara:
 - a. Com es tracta l'infant que no actua com els estereotips diuen que s'han de comportar els nois i les noies?
 - b. Per què són injustos aquests estereotips per als homes i els nois? I per a les dones i les noies?
 - c. Per què aquests estereotips creen desigualtat entre homes i dones, nois i noies?
2. Què podeu fer vosaltres per lluitar contra aquests estereotips?
3. Demanem als infants si veuen cap connexió entre els estereotips de gènere i els drets humans. Els

ajudem a entendre que tot ésser humà té dret a ser lliure de discriminació, incloent-hi la discriminació basada en els estereotips de gènere o sexe.

4. Demanem als infants com s'han sentit durant el transcurs de l'activitat.

Suggeriments de continuïtat

- Demanem als infants que busquin altres històries o pel·lícules en què les noies i els nois són més iguals i no tenen rols i característiques tradicionals.
- L'activitat «15. Els nois no ploren!» també tracta els estereotips de gènere i les seves conseqüències.

Propostes d'acció

- Demanem: «Hi ha gent al nostre entorn discriminada perquè no actua de la manera que la gent espera que els homes/nois o les dones/noies ho facin?»
 - Demanem exemples, en particular de la vida quotidiana de l'infant.
 - Demanem als infants que representin teatralment la discriminació que pateixen aquestes persones i què dirien o farien en aquestes situacions per tal d'oposar-se a la discriminació.

Consells per a la facilitació

- L'objectiu en aquesta activitat hauria de ser promoure la igualtat de gènere i engrescar els infants a qüestionar-se les assumpcions pròpies i dels altres sobre els rols de gènere.
- Fem-los adonar que les expectatives sobre com els mascles i les femelles s'han de comportar poden variar de país a país, de comunitat a comunitat i inclús de família a família. Fem èmfasi en el fet que la igualtat no significa necessàriament «el mateix».
- En fer les preguntes de «Reflexió i avaluació», tenim en consideració que alguns infants pot ser que ja siguin objecte de burles o se sentin exclosos pel seu comportament de gènere fora d'allò establert com a tradicional. No permetem que el debat els provoqui incomoditat.
- No cal fer servir les paraules «gènere» o «rols de gènere» amb els més petits; tot i així, la recerca sobre el desenvolupament infantil demostra que fins i tot els infants de preescolar entenen les diferents expectatives de gènere.

Adaptacions

- Per a un grup gran: creem petits grups de quatre. Donem una còpia de la graella 1 i demanem que hi escriguin les activitats i característiques típiques dels homes i de les dones. Representants de cada grup poden presentar les seves troballes. Parlem sobre els rols tradicionals i els no tradicionals amb tot el grup. Llavors demanem als infants que, de nou en els grups petits, completin la graella amb les característiques i activitats no tradicionals per a homes i dones, tant en el conte com en la seva vida real. Acabem l'activitat amb un debat de tot el grup.
- Amb infants més grans: en lloc de contes escollim una novel·la o una pel·lícula coneguda. Comencem la història amb la inversió de sexes i deixem que els infants la continuïn. Alguns infants més grans seran capaços d'explicar una història familiar ells sols. Així, cada petit grup podria compartir la seva història amb la resta del grup.

EXEMPLE DE CONTE INVERTIT

La Ventafocs

Vet aquí que una vegada hi havia **un jove infeliç**. **El seu pare** havia mort i **la seva mare** havia portat a casa **un altre home, un vidu** amb dos **fills**. **Al nou padrastre** no li agradava gens ni mica **el noi**. Totes les coses bones, les paraules amables i els privilegis especials eren per als **seus propis fills**: els donava roba de moda, menjars exquisits i capricis. Però per al **pobre noi infeliç** no hi havia res: no hi havia plats especials per menjar, sinó les sobralles; no hi havia privilegis ni tan sols descans, ja que havia de treballar durament tot el dia, anar a comprar les verdures, fer el dinar, rentar la roba i tenir tota la casa neta com una patena. Només quan arribava la nit el deixaven seure una estona tot **sol** al costat de les cendres de la llar de foc de la cuina.

Durant aquests llargs vespres **sol**, acostumava a plorar i parlar amb **la gata**. **La gata** deia, «Miau», que en realitat volia dir, «Anima't! Tu tens una cosa que cap dels **teus germanastres** té: bellesa».

El que deia **la gata** era força veritat. Inclús vestit amb parracs i la cara bruta de cendres, era **un jove** realment **atractiu**, mentre que els seus **germanastres**, tot i portar roba molt elegant, sempre se'ls veia **maldestres i lletjos**, i sempre ho serien.

Un dia, tot de roba nova, sabates i joies va començar a arribar a la casa: **la reina** organitzava una festa i **els germanastres** s'estaven preparant per anar-hi. S'estaven davant del mirall a totes hores. **El noi** els ajudava a vestir-se amb les seves millors robes. No s'atrevia a preguntar, «I què passa amb mi?», ja que tenia molt clara quina seria la resposta: «Tu? Estimat noi, tu et quedes a casa a rentar els plats, a fregar bé els terres i a preparar els llits per als **teus germanastres**. Tornaran a casa molt cansats i amb molta son».

Després que **els germanastres i el padrastre** haguessin marxat al ball, **el pobre noi** es va eixugar les llàgrimes i va sospirar a **la gata**. «Oh, mixeta, sóc tan infeliç!» i **la gata** va murmurar, «Miau».

Just llavors un raig de llum va inundar la cuina i va aparèixer **un bruixot**. «No t'espantis, **jovenet**», va dir **el bruixot**. «El vent m'ha xiuxiuejat els teus sospirs: sóc conscient de les ganes que tens d'anar a la festa... i hi aniràs!».

«Però com, vestit amb aquests parracs?», va respondre **el pobre noi**, «el servei em farà fora». **El bruixot** va somriure. Amb un toc de la seva vareta màgica, **el pobre noi** es va trobar portant la roba més bonica, la més formosa que mai s'havia vist al reialme.

«Ara que ja hem arreglat el tema de què portar», va dir **el bruixot**, «cal que et trobem un carruatge. **Un cavaller** de veritat mai aniria a la festa a peu! Ràpid! Porta'm una carbassa», va ordenar.

«Ara mateix», va dir el **pobre noi** mentre sortia corrents.

Elavors **el bruixot** es va girar cap a **la gata** i li va dir: «Tu, porta'm set ratolins!».

El noi va tornar ràpidament amb una bonica carabassa i **la gata** amb set ratolins que havia trobat al celler. «Bé!», va exclamar **el bruixot**. Amb un toc de la seva vareta màgica –meravella de les meravelles!– la carbassa es va convertir en una flamant carrossa i els ratolins es van convertir en sis cavalls blancs, mentre que el setè ratolí es va convertir en una cotxera, que portava un preciós vestit i un fuet. **El pobre noi** no s'ho podia creure.

«Et presentaré a la cort i ja veuràs com, de seguida, **la princesa**, en honor de la qual s'organitza la festa, quedarà **embadalida** amb com n'ets de **maco**. Però recorda! Has de marxar de la festa a mitjanit i tornar a casa perquè és quan es trenca l'encanteri: la carrossa tornarà a ser una carbassa, els cavalls tornaran a ser ratolins i la cotxera tornarà a ser un ratolí també. I tu tornaràs a anar vestit amb parracs i duràs esclòps en comptes d'aquestes sabates de ball tan

EXEMPLE DE CONTE INVERTIT

esplèndides! Ho entens?».

El noiet va somriure i va dir: «Sí, ho entenc!».

Quan el noi va entrar a la sala de ball de palau, es va fer un silenci de cop. Tothom va callar a mitja frase per admirar la seva elegància, la seva bellesa i gràcia.

«Qui deu ser?», es preguntava la gent. **Els dos germanastres** també es demanaven qui devia ser el nouvingut, ja que mai a la vida haurien pogut imaginar que **el formós noi**et era en realitat **el seu germanastre** que parlava amb **la gata**!

Llavors **la princesa** va posar els ulls sobre **el noi**et atractiu. Es va dirigir cap a **ell**, li va fer una reverència i li va demanar per ballar. Per a gran decepció de **tots els cavallers** allà presents, ella va ballar amb **el noi**et tota la nit.

La princesa no parava de demanar-li: «Qui ets, formós **jove**?».

El pobre noiet, però, només li responia: «Què importa qui sigui, si no em tornareu a veure mai més?».

«Oh, però segur que et tornaré a veure, n'estic segura!», responia **ella**.

El pobre noiet s'ho va passar d'allò més bé a la festa, però de sobte va sentir el rellotge que marcava la primera campanada de les dotze! Va recordar el que **el bruixot** havia dit i, sense dir ni adéu, es va deixar anar dels braços de **la princesa** i va córrer escales avall. Mentre corria, una de les sabates de ball li va caure, però per res del món va pensar en aturar-se per recollir-la! Si sonava la darrera campanada de les dotze... Quin desastre! Així que va fugir i desaparèixer dins la negra nit.

La princesa, que ara estava bojament enamorada d'**ell**, va recollir la sabata de ball i va proclamar que es casaria amb **l'home** a qui li anés perfectament aquella sabata. Va dir a **les seves ministres**, «aneu i busqueu arreu **el noi** a qui anirà bé aquesta sabata. No em donaré per satisfeta fins que el trobeu!», i així **les ministres** van provar la sabata als peus de **tots els nois**.

Quan **una de les ministres** va arribar a la casa on vivia **el noi**et amb **el seu padrastre i germanastres, la ministra** va demanar si podia emprovar la sabata a **tots els homes joves** de la casa. **Els dos germanastres** no podien ni encabir-hi el dit gros del peu. Quan **la ministra** va demanar si hi havia altres **nois joves** a la casa, **el padrastre** va contestar que no. Però just en aquell moment va cridar-li l'atenció **una gata** que l'estirava dels pantalons en direcció a la cuina.

Allà seia **el pobre noi**et a la vora de les cendres. **La ministra** va intentar posar-li la sabata i, per sorpresa seva, li anava perfecta. «**Aquest noi**et horrible i brut no pot haver estat a la festa», va etzibar **el padrastre**. «Digueu-ho a **la princesa** que hauria de casar-se amb un dels meus **dos fills**! Que no veu que n'és de lleig **el noi**! Que no ho veu?»

De sobte, **el padrastre** va callar perquè havia aparegut **el bruixot**.

«Ja n'hi ha prou!», va exclamar aixecant la seva vareta màgica. En un tres i no res, **el noi**et va aparèixer tot ben vestit i resplendent amb la seva joventut i bellesa. **El padrastre i els germanastres** es van quedar amb la boca ben oberta per la sorpresa, i **la ministra** va dir, «Vine amb nosaltres, **jove formós**! **La princesa** t'espera per oferir-te l'anell de prometatge!». Així que **el jove** se'n va anar tot cofoi amb **les ministres**. **La princesa** es va casar amb **el jove** pocs dies després i van viure feliços i van menjar anissos.

I pel que fa a **la gata**, simplement va dir: «Miau!».

Font del conte: projecte «Contes de La Ventafocs» de la Universitat de Calgary (Canadà).

